List 14. **NOVICE** Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 10 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 3. aprila 1889.

Obseg: Perutninstvo. — Kašeljsko zelje. — Državni melijoracijski zaklad. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca dr. Poklukarja. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Perutninstvo.

Spisuje Josip Lavrenčič.

Zadnjič smo govorili o domačih kokoših, danes pa bodemo razpravljali zanimivejši predmet o pasemskih kokoših, katere hočemo razdeliti v več vrst in sicer:

1. v „čopkarice“, ki se dalje delijo
   a) v take, katere imajo le majhen peresni šopek na glavi, ki je obrnjen navzad. Tu sem spadata pasmi: La flèche in Breda.
   b) v take, katere imajo polno čopko. Od teh imajo nekatere pernato brado, kakor: Houdan, crève coeur, Paduanke ali Brabantke in Turki, druge pa so brez pernate brade: Holandke.
2. Hamburške, koje se po peresni barvi delijo v več vrst.
3. Italijanke, tudi Leghorn imenovane.
4. Španjolke s sorodnimi Minorkovkami.
5. Dorking.
6. Azijatke ali velikani, katere se dele
   a) v pernatonožne, t. j. katerim so noge obraščene s perjem skozi do krempljev: Cochin, Brahma, Langshan,
   b) v golonožne: Plymouth-Rocks.
7. Boritelji: Malajci, Indijci, Belgijci, Angleži in Yokahama.
8. Phönix.
9. Pritlikavci ali Bantam.
10. Kodri.

Čopkarice

se ločijo od vseh drugih kokoši ne le po tem, da imajo na glavi čopko ali šopek, kar je uže od daleč opaziti, temveč zlasti po tem, da ima čopka svoj vzrok v neki posebni obliki čepine na glavi. — Pri drugih kokoših je čepina gladka, pri čopkaricah pa je opaziti neki kostni povišek ali malo grbico, na kateri raste pernati šopek ali čopka. Ta povišek je navadno votel in na več mestih preluknjan v kosti, po vrhu pa le s kožo prevlečen. Iz navedene posebnosti je lahko uže pri ravnokar izvaljenem piščetu spoznati, bode li imel kot odrasla kokoš lepo čopko ali ne, na kar si usojam opozarjati čislane kokošerejce, kateri bi radi vzredili kokoši z lepimi čopkami. Izbirajo naj izmed izvaljenih piščet tista, katerim je opisani kostni vzrastek najbolj razvit. Kolikor bolj pa se razvija čopka, tolikanj bolj ginejo nagi deli, kakor greben in podbradki; zlasti podbradki često preidejo v pernato brado.

Ako se povprašujemo, od kod izvirajo čopaste kokoši, iskati nam jih je po novejših preiskavah v Rusiji. Tako poroča prvi strokovnjak nemški H. Marten — Lehrte, da je bilo na prvi kokošji razstavi v Moskvi videti čopastih kokoši prav obilo in vseh mogočih barev, in tam da se je tudi osvedočil, da so te kokoši po Rusiji prav zelo razširjene. Od tod so jih na Holandsko in v severno Italijo zanesli potujoči trgovci, in tod jih nahajamo kot Holandke in Paduanke. Od njih izhajajo tudi slavne francoske kokoši raznovrstnih oblik od katerih naj omenim pasmo

La fleche.

Kokoši te pasme so največe, kar jih je francoskih. Za greben imajo, kakor je bilo uže v zadnjem spisu omenjeno, 2 rdeča, kvišku stoječa rožička, za katerima je šopek peres, glava je naga in rdeča, ušesa bela, podbradki dolgi, rdeči, perje gladko ter se oprijemlje života, zato so te kokoši videti bolj slokaste nego so v resnici.

Visokost, merjena do hrbtnega površja, znaša do 40 c/m, in kadar petelin nosi glavo po konci, visok je do 65 c/m od tal. Petelin je navadno težak $3\frac{1}{2}$ do $4\frac{1}{4}$ k/g, izvenredno tudi 5 k/g, kokoš je pa nekoliko laža. Prvotna barva je bila črna, nahajajo se pa sedaj uže bele in tudi modre kokoši te pasme.

KAISERLICHES-STEMPEL (640)

Po vsi Franciji je pasma la fleche jako razširjena, zlasti zarad obilega izvrstnega mesa, in ker se dado prav rade pitati. Mlada piščeta se sicer počasi razvijajo, kar je krivo, da so nekoliko občutljiva proti vremenskim nezgodam; to prednost pa imajo, da so petelini šele v 7 do 9 meseci godni, zato jih ni treba kopuniti pred pitanjem. Po zimi jih prodajajo z imenom „coqs vierges“ (deviški petelini), kokoši pa z imenom „poulardes du Mans“ za prav izvrstno pečenko. Kokoši te pasme nesejo lepa, bela, velika, do 80 gr. težka jajca.

Krma mora biti prav izdatna, ker potrebujejo mnogo živeža. Komur je prilika, da lahko redi v milejšem podnebji te kokoši na planem, da si same mnogo živeža iščejo, ponašale se mu bodo prav dobro. Po zaprtih prostorih pa povživajo preveč, da bi jih bilo vredno rediti.

V bližnjem sorodstvu z la flèche imajo Francozi pasmo

Le mans,

katera je po vsej obliki podobna prejšnji ter se od nje razlikuje le po tem, da ima namesto 2 rožičkov prav velik „rožnat“ greben. Grebene in podbradke spravljajo prav skrbno, kakor je bilo uže zadnjič omenjeno, ter napravljajo iz njih prav fine pastetke, katere po prav visoki ceni prodajajo v Pariz.

Druga sorodna pasma je:

Breda,

katera se po obliki zelo ujema z la flèche Namesto grebena ima malo čašico nad kljunom. Na petah je opaziti kot nadaljnji razloček tako imenovano „jastrebovo peto“, t. j. perje spodnjega bedrca zraste nekoliko daljše da moli čez peto. Mlada piščeta te pasme so manj občutljiva proti slabemu vremenu nego prej opisanih pasem, ker se hitreje obrastejo. Mrzle vlažnosti seveda ne morejo trpeti, kar pa piščetom nikakoršne pasme ne ugaja, tudi domačih kokoši ne.

Houdan.

Te pasme kokoši imajo polno čopko. Ker pa so tako izvrstne, osmeljujem se nekoliko obširneje govoriti o njih. Strokovnjaki in učenjaki prepirajo se še vedno, kako je nastala ta pasma. Za nas nima ta reč nikakega praktičnega pomena, zato se tudi ne bodemo menili o njej. Dosti, da jo imamo, pa veselimo se je, kajti ona je prava gospodarska pasma. Petelin ima precej veliko močno glavo z malim poviškom, srednje dolg, temnosiv, na konci rumenkast kljun, nad katerim vidimo v zadnjem spisu natanko opisani greben listnati. Za grebenom je čopka, katera pa ne sme biti prevelika, ker bi sicer ovirala prosti razgled in bi tudi greben zakrivala. Pernata brada mora biti dolga in močna, mesnati podbradki pa kratki, ušesa bela, nekoliko od brade zakrita. Vrat je bolj kratek nego dolg, vsaj videti je tak zaradi dolgega, po njem rastočega perja. Truplo je dolgo, mesnato in zajetno, kajti prsi morajo biti široke, hrbet dolg in prav širok, s polnim „sedlom“. Rep nosi po konci z dolgimi srpi (Sichelfedern). Peruti se dobro oprijemata života. Noge morajo biti kratke, kajti stegna ne smejo gledati izpod perja, stopala pa gola. Posebno karakteristični so parkeljci, katerih je, kakor uže večkrat omenjeno, na vsaki nogi po pet. Mladičem so noge navadno svetle, mesnate barve, katera se pa pozneje izpremeni v sivo. Kokoš ima greben dokaj manjši, ki je večkrat v čopki popolnoma skrit, život pa je videti še bolj čokat. Diči jo tudi polna lepa brada. Ušes ni videti skoro nič izpod perja.

Perje je grahasto, t. j. belo perje je mešano s črnim, in kolikor enakomerneje je zmešano, tolikanj lepše je videti. Seveda se to jako izpreminja. Kakor opazujemo pri druzih živalih, da v starosti vedno prevladuje bela barva, tako tudi pri tej kokošji pasmi. Izvaljena piščeta so navadno po hrbtu popolnoma črna, po prsih in po glavi pa belorumenkasta. Prvo stalno perje tudi že kaže to barvo, kmalu pa se posveti med črnim perjem še belo, ki se vedno bolj gosti. Kokoši, katere so stare 6 let, navadno so skoro popolnoma bele.

Od francoskih kokošjih pasem so po Avstriji najbolj razširjene Houdan. Po severni Nemčiji se sicer ne pohvalijo ž njimi, trdeč, da so premehke, v Avstriji pa jim podnebje povsod dobro ugaja. Mlada piščeta se kaj hitro obrastejo ter si pridno iščejo živeža.

(Konec nasl.)

Kašeljsko zelje.

Prav z veseljem sem čital v 12. št. „Novic“ zanimivi članek „o zelji“, kajti zelje je res eden glavnih pridelkov našega kmetovalca na Kranjskem, posebno pa po ljubljanski okolici. Mislil sem, da bode v omenjenem članku prejelo zasluženo hvalo vse hvale vredno „kašeljsko zelje“ (ime „kašeljsko zelje“ izvira od vasi „gorenji Kašelj“, ker v tej vasi pridelujejo pravo seme najboljšega kranjskega zelja), pa varal sem se jako. Nikakor mi ni po volji, ko sem, prebravši oni članek, videl, da se v njem hvali le tujezemsko zelje, a ne mnogo boljše domače naše zelje. Da je naše zelnato seme izvrstno, to spričujejo posestniki po Posavlji, ki sejejo vsi seme „kašeljskega zelja“. Naše zelje nima lepo donečega imena, kakor seme tujezemskega zelja, a gotovo pa si upam kranjskim kmetovalcem z mirno vestjo priporočati seme „kašeljskega zelja“, katerega se mnogo proda po Kranjskem.

Navadno prodajejo naši kmetovalci zelnato seme le doma, kamor prihajajo po nje iz daljnjih krajev, še celo iz okolice goriške so zvedeli za nje.

Vsak pameten gospodar pa se bode potrudil, da dobi dobrega in pravega semena, a ne kake tuje zmesi kakeršne je najlaže kupiti pri semenskih kupcih. Kaj mari kupcu, je li seme dobro ali ne. Tega so me prepričale razne izkušnje. Prejel sem za drag denar seme,

katero je bilo ali popolnoma nekaljivo ali pa vsaj neprikladno podnebju in zemlji.

Zavest, da bodem mnogim gospodarjem ustregel, ako jih seznanim z dobrim domačim blagom, potisnila mi je pero v roke.

Našemu zelju ugaja precej debela, ne pretežka zemlja. V taki se ponaša jako dobro. Najboljši gnoj mu je masten, dobro razkrojen svinjski gnoj. Ob dobri vzgoji naredi to zelje do 10 funtov težke glave iz katerih narežeš najlepšega belega zelja za prodaj.

Ako bi bilo komu ljubo poskusiti seme domačega zelja, pripravljen sem mu postreči. Kdor si želi omenjenega semena, naj mi pošlje poleg natančnega naslova 40 kr. v pisemskih markah in pošljem mu za poskušnjo semena „kašeljskega kapusa“.

Ig. Mercina.
p. Zalog pri Ljubljani.

Državni melijoracijski zaklad in dežela kranjska.

(Dalje.)

Kadar bodemo uredili vode ter osušili premokra zemljišča, lotili se bodemo tudi namakanja, posebno senožeti. Kmetovalci morajo dospeti do tega, da ne bodo odvisni vedno od vremenskih razmer. Kolikokrat pomanjkuje potrebnega sena, ker je bilo leto suho. Komaj je nekaj prve košnje, za otavo pa primanjkuje dežja, in če ga dolgo ni, zgori trata, in če tudi poslednjič pride blagodejni dež, prepozno je za obilno košnjo, tako da nakošena otava ni toliko vredna, kolikor so kosci vzeli plačila. Pri takih razmerah ni čuda, da gredo posebno veči kmetovalci, ki imajo le najete tuje, dobro plačane posle, rakovo pot v imenji. In koliko je zopet takih presuhih zemljišč, katera ob suhih letinah silno malo rodijo. Posnemajmo tudi v tem oziru druge umne napredne dežele. Poglejmo v Italijo, v Lombardijo, katera je bila pred leti naša avstrijska dežela, in ki jo marsikateri naših starejših ljudi pozna, ko je ondi kot vojak živel. Ondi je cela pokrajina namakana, in neodvisni so od suše; ne le travniki, ampak celo tudi njive imajo tako urejene, da na nje napeljujejo po potrebi vode. Ondi nakoševajo na hektaru namakanih travnikov po 400 stotov sena, ogromna množina, neverjetna nam, ki smo zadovoljni, če na hektaru 100 stotov, torej le četrti del nakosimo. A koliko pa je pri nas travnikov, ki jih le po enkrat v letu kosimo, in komaj na orali dobimo 10 do 15 stotov, ali na hektaru 20 do 30 stotov. V Lombardiji nihče ne posodi na zemljišče, katero nima naprave za napeljavanje vode. Seveda bi utegnil kedo trditi, da je na Laškem gorko. Res je v Lombardiji gorkeje nego pri nas, vendar pa tudi ni gorkota toliko silnejša, ker ondi imajo tudi po zimi precej mraza. Pa tudi drugod po Italiji so si oskrbeli naprav za namakanje zemljišč. Pri razstavi leta 1878. je Italija izložila načrt in poročilo, iz katerega je bilo posneti, da deluje v Italiji 882 družeb, ki skupno napravljajo naprave za namakanje ali napajanje zemljišč. In sedaj imajo že 1,725.000 hektarov zemljišč, katera morejo ob suši namakati!

Kaj lep vzgled nam je Badensko na Nemškem. Ondi so že pred 40 leti napeljali po posebnih dovodilnih pripravah vode na travnike in tudi na njive, obsejane z deteljo, sploh s krmskimi rastlinami. Prav ubogi so bili ondi kmetovalci, in tudi država ni bila nič kaj na trdnem, ker v njen blagajnici je bil veden deficit ali primanjkljaj. Poprijeli so se rosno dela, najeli melijoracijskega kapitala in pričeli zboljšavati zemljišča, in kmalu se je začelo obračati na boljo. Bogati pridelki, obilne košnje tečnega, sladkega sena so pomnožile število živine, in v malo letih so se kmetovalci rešili dolgov, pa tudi državna blagajnica se je tako napolnila, da so še pred doteklimi roki ves izposojeni melijoracijski zaklad vrnili, in dandanes sluje Badensko za deželo, v kateri je kmetski stan srečen, nezadolžen, celo imovit; skoro nepoznana je beseda rubežen, ali celo, da bi komu prodali dom in last! O koliko slabše pa je pri nas! Dal Bog, da se tudi pri nas kedaj obrne na bolje. Badensko je uprav podobno naši deželi, ker je tudi jako hribovito, kajti le 16 odstotkov je ravne zemlje. Tudi glede obnebja niso kaj na boljšem od nas. Preračunili so, da pridelujejo le z napeljavanjem vode na zemljišča na leto po 3 milijone več na isti zemlji, in to hodi 585.000 ljudem, ki se bavijo ali živijo s kmetijstvom, v prid, torej na sleharnega po 5 gld., in, računeč 5% obrestovanja, zboljšalo se je premoženje posamezne kmetske rodbine, ki na pr. šteje 5 oseb, za 500 gld. kapitalne vrednosti.

(Dalje nasled.)

Razpis podpore starim kranjskim čebelarjem.

Podpisani odbor ukrenil je v seji svoji dne 31. marca t. l., z namenom, da vzbuja veselje do čebelarstva in da ob enem pospešuje to stroko kmetijstva, podpirati stare kranjske čebelarje, ki so prišli brez lastne krivde ob vse svoje čebele.

Na podlagi tega ukrepa javlja podpisani odbor, da bode dal tistim kranjskim čebelarjem v prvi polovici meseca maja po 2 do 3 panje (korite) čebel, ki v svoji prošnji na podpisani odbor dokažejo,

a) da čebelarijo neprestano uže najmanj 20 (dvajset let),

b) da so brez lastne krivde prišli ob vse svoje čebele in

c) da niso v stanu si iz svojega premoženja drugih čebel kupiti.

*

Vsebina teh prošenj, katere ni kolekovati, mora biti potrjena od gospoda župnika prosilčeve fare in od dotičnega županstva.

Ob veliki množici prosilcev si pridrži glavni odbor pravico izbrati najpotrebnejše.

Prošnje je uložiti najkasnejši do 27. aprila t. l. pri podpisanem odboru v Ljubljani.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Razne reči.

* **Zoper konjske grinte** priporočajo naslednje mazilo, katerim namaži zvečer prav dobro grintavo kožo, zjutraj pa jo izperi z milom; 60 delov živega srebra (dobiti v vsaki lekarni), 450 delov vazeline, 60 delov trpentina in 250 delov žvepla.

* **Zelenika ali pušpan**, s katero obrobljamo vrtne grede, je, kakor so sedaj izpoznali kokošim strupena. Zlasti mladi poganjki so škodljivi, ker provzročajo tako drisko, da nekatere živali celo poginejo.

* **Ose pomoriš po njih gnezdih**, ako zvečer ob mraku, kadar je ves roj doma, v trpentinovem špiritu namočeno in na drogu privezano cunjico zažgeš in jo vtakneš gnezdu pred vhod in ga potem zadelaš. Soparica trpentinovega špirita neki precej pomori vse ose.

* **Ne preganjajte netopirjev!** Netopir je po podobi svoji grd, in zato ga ljudje, ki ne vedo, da je ena najkoristnejših živali, pobijajo — kmetijstvu na veliko škodo. Netopir je mesojedna žival in se živi ob gosenicah, metuljih, hroščih, posebno navadnih, katerih po noči išče in jih žre. Po izkušnjah je dokazano, da en sam netopir eno samo noč več 100 hroščev polovi. Če preganjamo netopirje, pač je očitno, da preganjamo najboljše varuhe kmetijstva in vrtnarstva. Dolžnost umnega gospodarja bi torej le bila varovati to dobrotljivo živalco in izkušati, da se pomnoži!

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

103.

Beligrad.

Konak ali kraljevska palača stoji na lepem prostoru, ukusno je pozidana. Prvo nadstropje jej drži šest jonskih, drugo šest korinških stebrov od mramorja. Palača še ni dodelana. Škoda, da Beligrad nima dovolj pitne vode, ostalo vodo morajo dovažati s Save, kar je zelo počasno in dosta stane.

Stolna cerkev ima lep in visok zvonik. Zunanjost jej ne pokazuje nikakega izrazitega sloga, ali notranjost je bogata ukusna in krasna. Ko so se za Miloša prvi pot oglasili zvonovi in pozdravili krščanskega Boga, zagrozil se je paša turški v trdnjavi, da bode krogle metal v mesto. Ali vendar jih ni. Odvrnil ga je od tega naklepa edino-le kratki odgovor Milošev: „Nu le, bodemo videli!“ In oradoščeni Srbi so zvonili tri dni, od jutra do večera.

Popoludne sem šel v Topčider, brez katerega si ne moreš napraviti popolne slike o Belemgradu. Peljati se moreš ali po železnici, ali s fijakarjem. Priporočam fijakarja. V enej uri si na cilju. Topčider je bolje šuma kakor perivoj, dražesten na vso moč. Mene je najbolje zanimal Milošev letni dvorec, vzlasti soba, v katerej je ta junak stanoval in umrl. Zadovoljen je bil s čisto navadnim posobjem. Po stenah vise meči, sablje damaščenke, s katerimi je sekal glave turške. Poleg te sobe je kapelica, v katerej je prosil pomoči Boga proti dušmaninu turškemu. Sila prič se pripoveda o tem znamenitem človeku. Naj navedem eno samo. Nekoč je šel Miloš v Peterburg k carju. Dvorjaniki so mu rekli, naj počaka v sprednjej sobi, ker je car pri delu. Čaka pol ure, nič ni. Začne gledati okrog sebe in zagleda v kotu podobo sv. Nikolaja. Začne globoko se klanjati in križati, kakor imajo navado pravoslavniki, kedar molijo. Kedar car stopi v dvorano, knez zamrmra: „Čakal sem jaz, čakaj še ti“. Naposled se obrne, zadregeta na videz in pojeclja: „Oprostite, vaše veličanstvo, molil sem jutranje molitve“. „Nič, nič“, odvrne car z nasmehom, „prva je Božja“.

Ko sem pogledal še cerkvico, ki stoji pri letnem dvorcu, z bogato pozlačenim ikonostasom, posadil sem se pred kavano. Tu in po travnikih je mrgolelo sveta, ki je prihajal po železnici. Rad bi bil videl še kraljico Natalijo, to mučenico, ki je navadno ob šestih dohajala, pa mi ni bilo moči čakati. Belograjci se morejo ponašati s svojim Topčiderom, samo da malo dalje ni košutnjaka, ker se je pomračilo srbsko ime z umorstvom plemenitega kneza Mihajla.

Vsaka reč ima svoj konec, treba je bilo slovo vzeti od Belegagrada. Še enkrat sem se vstopil na oni kraj, kakor prvi dan ter se oziral po lepej okolici. Na misel mi je hodila uboga slovenska mladina, katero so nekdaj Turki ugrabljali in po teh krajih v globoko Turčijo vlačili. In koliko Slovencev je njega dni palo pod zidinami Belegagrada! Toda bežite, črni spomini!

Krasni, bogato nadarjeni narod srbski trpel je dolgo, trpel je mnogo. Dolgo je Beligrad tičal v težkem robstvu turškem, zato se niti do danes ni še mogel čedno umiti, počesati in olepotičiti. Pa se bodeš še, mili moj Beligrad, ni se bati. Jamči mi zato divni tvoj položaj na samem pragu mej zahodom in izhodom; jamči zemlja, katera sluša tvoje zapovedi, zemlja šumovita, rudna in rodovitna; jamči mi ona moč, s katero si v 45 letih od 16 zidanih hiš poskočil na mnogo stotin novih; jamči mi ukus, s katerim si je začel ogri-

njati. Prihodnjost je tvoja, dragi Beligrad. Pa tudi uže sedanjost, vsaj te parobrodi in železnice spajajo s srcem dveh svetov; saj te obiskuje na tisoče tujcev, katere ti razvažaš po kraljevini.

104.

Fanatizem šütov.

Turčin je veren. Strogo se drži zapovedanih postov in natančno obmoli vse navadne molitve, naj si jo doma ali zunaj doma. Klanja se, kedar je ura zato, na kolodvoru in na parobrodu, na samoti in v sredi gnječe. Ne sramuje se očitno pred vsakim izpovedati svoje vere. Pogosto ga naletiš tudi v džamiji, kjer moli. Ali pravo turško pobožnost, pomešano s fanatizmom, moreš videti pri derviših, to je menihih turških.

Kakor v kristjanih tako je tudi v mohamedancih verskih ločin, vsega vkup do osemdeset. Poglavitni ločini ste šütska in sunitska. Šüti so Perzijanci, mnogi Hindi, Afganci, stanovniki osrednje Azije itd. Šüti mečejo Mohameda prav tako pod kalifa Ali-a Abu Taleba, kakor mohamedanci Jezusa pod Mohameda. Verujejo namreč, da je Angelu Gabrijelu naročil Bog, naj odnese koran Ali-u, ali angelj ga je po zmoti izročil Mohamedu. Zato je šütom, vzlasti Perzijancem, Ali pravi utemeljitelj izlama. Ali pa ni imel sreče, zavraten morilec ga je zabodel v mošeji kufskej. Tudi sina njegova Hassan in Hussein nista imela sreče, umorjena sta bila v pustinji kufskej blizo Kerbele, kjer sta pokopana in kamor hodijo šüti na božjo pot.

Ker so ti utemeljitelji in reformatorji njihove vere prezgodaj in žalostne smrti umrli, slave jih Perzijanci kot mučenike. Vsako leto dne 10. muharrema imajo post, molitve in slovesen obhod. Tudi v Carjemgradu živi mnogo Perzijancev, tudi tu imajo svoje samostane in njihovi derviši se ob tej svečanosti ranijo tako po glavi, rokah in prsih, da nekateri mrtvi padejo po tleh. Pa kaj hočemo, saj gredo gorki v mohamedov raj. Mi nismo hoteli iti te mesnice ljudske gledat. Popišemo jo tako, kakor nam jo je narisal naš sopotovalec trd Nemec.

(Dalje prihodnjič.)

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

Zbornici bil je tudi izročen prepis prošnje več tovarnarjev ljubljanskih do visokega državnega zbora v kateri se z ozirom na § 13, točka 6 zakona z dne 30. marca 1888, drž. zak. štev. 33, poudarja, da se s tem delodajalcem naklada znatno delo ter da so pri zamotanem poslovanju pomote neizogibne, takisto da se s tem tudi izkopava obstoj mnogih delovršbenih bolniških blagajnic, katere bi, ako se odpusti večja množica delavcev, morale na vsak način propasti s predodkazovanjem pričuvnih deležev. Zategadelj bodo mnogi podjetniki raje razpustili svoje bolniške blagajnice, radi česa bi zopet novo breme palo na itak predrago upravo okrajnih bolniških blagajnic, katero so do zdaj mnogi radi nosili. Nadalje povdarja se v prošnji, da je razširjanje svobodnega preseljevanja delavcev, ki je namen temu paragrafu, nekoliko nevarno, in to tem nevarneje, ker ga dozdanje ustave niso prečile in ker ne smemo zabiti, da more solidno podjetje le tedaj kaj poštenega proizvajati, ako ima stalno naseljene delavce. Konečno kaže prošnja na velike težave, katere provzročuje zavarovanje tistih delavcev, ki so kje le za nekaj časa v delu, katero zavarovanje, če tudi popolnoma opravičeno, pa se vendar v rečenem zmislu po nazoru prosilcev ne da izvesti.

Odsek je ti prošnji natanko premislil in preudaril ter se uveril, da sta utemeljeni. Zato pa tudi misli, da postopa le v smislu tukajšnjih krogov, ako priporoča slavni zbornici, naj se pridru i prošnji čestite zbornice liberške, katera govori poleg tega tudi o tistih točkah, ki se nahajajo v prošnji več ljubljanskih obrtnikov.

Poročevalec misli nadalje, naj zbornica navede v dotični prošnji še tole. Preodkazovati pričuvne zaloge bilo bi le tedaj upravičeno in utemeljeno, ako bi se moralo v obče čakati nekaj (6—8) tednov, predno bi imel kdo pravico do bolniških podpor. Čakati pa bi ne bilo treba tistim delavcem, kateri prihajajo iz katere že obstoječe bolniške blagajnice, baš zaradi tega, ker bi jim bil preodkazan primeren pričuvni zalog. Ti delavci dosegli bi za razliko od drugih delavcev, kateri šele po preteklem čakanju imajo pravico do podpor, katera po takem ne bi nehala. V takih slučajih morali bi visokost preodkazanih zalogov dovesti v sklad z visokostjo doseženih beneficij.

Ako pa to ni, potem naj se že obstoječih blagajniških pričuvnih zalogov, kateri so zvečine tudi podporni zalogi, zdaj ne dotikamo in naj se šele tedaj preodkažejo, kadar pride v moč zakon o oskrbovanju starcev in invalidov, tako da prihranjeni deleži vsakemu delavcu dobro pridejo na starost, kar utegne tudi namenu teh zalogov največ ustrezati.

Kar se tiče §§ 6. in 7., ki govorita o visokosti mezde, ki jo je zavarovati, ter o visokosti bolniških podpor, ki jih je dajati, priporoča poročevalec naslednje. Ako se hoče bolniško zavarovanje pokazati praktično, mora se osnovati jednostavno in načelo jednostavnosti mora mu biti podstava.

Zategadelj je najprvo potreba, da se za vplačevanja in bolniške podpore določijo jasne in točne podstave, in zategadelj priporoča, da se, kar se tiče zavarovalne mezde, postavijo mezdni razredi, ter v soglasju s tem, da se napravijo kar se tiče bolniških podpor, primerni podporni razredi. Namreč tako:

Mezdni razredi za različne mezde ali plače, od katerih 6 dni sestavljajo tedensko mezdo in 300 dni letno plačo:

Razred	Dnina	Tedenska mezda	Letna plača
I.	— gld. 60 kr.	3 gld. 60 kr.	—
II.	— „ 80 „	4 „ 80 „	—
III.	1 „ — „	6 „ — „	—
IV.	1 „ 20 „	7 „ 20 „	—
V.	1 „ 50 „	9 „ — „	—
VI.	1 „ 80 „	10 „ 80 „	—
VII.	2 „ 10 „	12 „ 60 „	—
VIII.	2 „ 40 „	14 „ 40 „	—
IX.	3 „ — „	— „ — „	900 gld.
X.	4 „ — „	— „ — „	1200 „

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborski seji dne 1. marca t. l.

(Dalje).

Preko cestnih preidem k vodnim stavbam. Tu moram z zahvalo priznavati, da proračunski odsek visoki zbornici priporoča resolucijo, katero sem vložil lansko leto; priporočam jo tudi jaz visoki zbornici, da jo sprejme, in vladi, da se na-njo ozira. Letos moram svojim lanskim razpravam dostaviti tudi še to, da je mej tem postala nevarnost po povodnji za vasi Štožice in Tomačevo jako velika, ter sta bili deželna vlada in uprava primorani takoj dovoliti sredstva, da so se mogle pričeti varstvene stavbe.

Te stavbe so pogoltnile glavnico 40.000 gld., kar bi se bilo lahko preprečilo, ko bi se bila hitreje pričela vrejevati Sava in morda poprijelo delo pri drugem koncu. Priporočam tedaj vode vrejevalna dela visoki zbornici v smislu moje lansko leto predlagane in letos v potrdilo priporočane resolucije.

Došel sem k zgradbi železnic. Lansko leto sem s stvarnimi razlogi priporočal, naj se postavi skupen most čez Savo za železnico mej Ljubljano in Kamnikom in za promet na državni cesti.

Kolikor mi je znano, priporočil je toplo zgradbo tega skupnega mostu stavbeni oddelek ljubljanske deželne vlade. Saj so vendar jasni vzroki, ki za to govoré. Saj bo morala vendar železnična uprava prevzeti v upravo in vzdrževanje ta most, kakor hitro bo izgotovljen. Saj je vendar cestni erar, oziroma trgovinsko ministerstvo, ki bi moralo ta most prevzeti v last ter bo na eni strani moralo z vednimi popravami in vzdrževanjem starega mostu plačevati velike troške, na drugi strani pa poravnati primanjkljej s tamošnjo mostno mitnico. Razumel v resnici nisem, kako so mogli tu v dunajskem ministerstvu odkloniti ta po zdravi človeški pameti trezni predlog — jaz nisem tehnik — in kolikor čujem, poklicali so se na pomoč celo strategični oziri, da se je stvari dalo bolj verojetno lice.

Prepričan sem, da so mej mojimi ožjimi somišljeniki še nekateri, ki bodo temeljiteje razpravljali železnična vprašanja. Govoriti morem tedaj kratko, vendar pa ne opustiti, da ne bi z nekaterimi besedami omenil, kako se ravna s koncesijovanjem železnice mej Ljubljano in Kamnikom — tedaj s pravo malenkostjo. Postava ki dovoljuje državno podporo, je iz leta 1885. (Čujte, čujte!)

Železnice, katere je v istem četrtu ure dovolila visoka zbornica, so že davno zgotovljene, zoper to železnico pa, ki vodi k erarni smodničarni, proizvajajo se neprestano nove zapreke, tako da se ne more zgraditi ta za državo in deželo jako važna železnica.

Priznavam sicer, da je gospod trgovinski minister v zadnjem času pokazal svojo dobrohotnost v tem vprašanji; bil je ves čas naklonjen stvari, toda le akademično, kajti do danes ne vidimo uspeha. Zaradi tega priporočam pristojnima ministroma, naj ne razpravljata tega vprašanja več dilatorično.

Povoda bi imel dosti, da bi še kaj izpregovoril o deželnih zdravstvenih razmerah, ker osepnice razsajajo tako po deželi, kakor še redko kedaj. Upam pa, da bo imela vlada odprte oči ter vsaj sedaj, ko se ni zabranilo razširjenje bolezni, ukrenila vsa sredstva, da zopet popravi, kar je zamudila. Tudi sem prepričan, da bo eden ali drugi poznejših govornikov razpravljal to zadevo.

Prišel sem sedaj k predmetu, ki mi je bil prav za prav povod, da sem se oglasil k besedi in to je prevažno, v področje poljedeljskega ministerstva spadajoče gospodarsko vprašanje. Da ne pozabim manjšega predmeta, pričeti hočem takoj s tem. Tiče se konjereje v naši deželi. Izrekam v tem oziru Nj. ekscelenciji gospodu poljedelskemu ministru zahvalo za dosedanjo izdatno podporo, ob enem pa ga prosim, naj dovoli za postaje Cirknica, Vrhnika in Kočevje po jednega žrebca več in podporo za potovalna predavanja o konjereji in za dirke kobil v kranjskih okrajih lahkega plemena. Priporočam te tri prošnje in ravno tako one predmete, katere sem lansko leto navedel gospodu poljedelskemu ministru, da bi se povzdignila reja govedi.

(Dalje nasl.)

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborski seji dne 28. februvarija t. l.

(Dalje).

Kontingent za celo državo se naslanja na izpadek 15%, lani pa se je trdilo, in sicer je to storil ravno častiti gospod poslanec kernovski, da bo ta izpadek znašal 20 do 25 odstotkov, nad 25 odstotkov tudi poslanec Menger ni šel. No, teh 925.000 hektolitrov, s katerimi računa proračunski odsek, je pa ravno izpadek 25 odstotkov, kakor si ga je lani mislil gospod poslanec Menger. Dozvoljujem si tedaj vprašanje, s katero pra-

vico se sme očitati lehkomišljenost, ako se tako računa, kakor je to vlani dr. Menger sam priporočal? (Prav dobro! na desnici.)

Prosim pa tudi, da ne pozabite, kar je vlani v isti razpravi rekel Vaš najtreznejši računar.

Jako visoko čislam finančno nadarjenost gospoda poslanca pl. Plenerja, toda glejte, v svojem izvrstnem govoru povodom špiritne razprave je računal govoreč o vplivanju zvišanega davka na ceno vedno le z višjim davčnim postavkom, jasen dokaz za njegovo domnevanje, da kontigent ne bo samo dosegel, marveč celo prekoračil 997.450 hektolitrov.

Proračunski odsek pa ni predlagal, naj se vsprejme celi kontingent, marveč za 70.000 hektolitrov manjša poraba, in vendar mu očita, da optimistično sestavlja in lepša proračun.

Druga točka, katero je grajal gospod poslanec dr. Menger, zadeva pivo. Priznavam, da se je zadnja leta zelo preminjal pivni davek; naglašam pa vendar, da je bil od leta 1881 naprej vspeh vedno boljši od proračuna. To se razvida iz računskih zaključkov. Akoravno ne tajim, da so bili nekateri ugovori opravičeni, kot podraženje hmela in ječmena, velike zaloge itd., pomisliti je pa vendar treba, da bodeta na porabo piva vplivali dve okoliščini, eno je že g. poslanec Menger navedel, akoravno je ne odobrava, to je namreč večja poraba piva, ker se je podražilo žganje. Menim, da se sme ž njo računati, in to je očito tudi storil lansko leto, ko je hotel večji dohodek pivnega davka razdeliti na posamezne dežele. Potem pa prosim uvaževati, da vsled trtne uši nazaduje tudi vinarstvo, da se jako hitro širi opustoševanje po trtni uši, in da bo to provzročilo zopet višjo porabo piva. Jaz za svoj del menim, da se pri določevanju pivno-davčnega dohodka nikakor ni postopalo preoptimistično.

Ena točka pa se ni zavračala, akoravno jo je zvišal proračunski odsek. Proračunski odsek je namreč pri porabnini mineralnega olja vsprejel namestu vladne številke 3,500.000 gld. višjo s 3,800.000 gld., in glejte, te točke tudi nasprotna stranka visoke zbornice ni grajala, in to, kakor sem prepričan, iz jako dobrega vzroka.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — **Državni zbor.** Za zadnji list došel je z Dunaja „Novicam“ brzojav, kateri je pohvalno označil govor poslanca Šukljeja s prejšnjega dne, v katerem je s posebno spretnostjo pobijal dveurni govor koroškega poslanca Dumreicher-ja, ki se je bavil zgol s slovenskimi zadevami, in pa znani govor Greger-jev. Da se ta razprava prav ceni, treba je vedeti, da Dumreicher med levičarji in pa v njihovem časništvu velja za šolskega strokovnjaka prve vrste, ki si dela nado, morebiti enkrat pod levičarskim ministerstvom zasesti stol naučnega ministra, ker je bil že dalj časa višji uradnik v naučnem ministerstvu. Vrh tega je Dumreicher svoj letošnji šolski govor sostavil s posebno marljivostjo in spretnostjo. Kazal je, kako v vseh zadevah napreduje slovenščina na škodo nemščine, kako razpadajo stebri nemškega mosta do morja jadranskega, kako je prispelo slovensko rovanje po srečno priborjeni Kranjski preko Štajerske na Koroško in Primorsko, kako stopajo na mesta prejšnjih nemških sedaj slovenski zastopi, uradniki in dostojanstveniki in mignil je konečno bolj rahlo — da pa to vse ni na korist Avstriji in njene dinastije, temveč na korist — slovanstva. Vendar pa očita Slovencem, da se jih ne prijema ne nemška ne italijanska omika, da pismene slovenščine ne umejo ne Kranjci, ne Štajerci in ne koroški Slovenci. Tudi novoimenovani šolski nadzorniki mu niso bili po volji, najmanj pa vrednik „Ljubljanskega Zvona“, tudi to mu ni prav, da kmetijski sinovi hodijo v višje šole. — Vkljub tolikih obtožb, tolikega natolcevanja, pa je videti tudi iz tega govora popolna obupnost, in modro je bilo in za naše slovenske zadeve velike važnosti, da je v šolskih stvareh izvežban poslanec Šuklje v izredno srečnem govoru s krepko roko segel po najdaljših šibah, katere je Dumreicher namakal za Slovence, te šibe je Šuklje obrnil in napadnika z njimi našvigal tako brezusmiljeno, da si bode to zapomnil za vse svoje dni.

Konečno privoščil si je tudi mladočeha Gregerja; potem pa je načrtal točke, po katerih je vsikakor želeti premembe ljudsko-šolskega zakona. Pri srednjih šolah oglasil se je zopet zoper utrakvistične in za slovenske paralelke na gimnazijah g. dr. vitez Tonkli enako glede Štajerske kot Primorske, minulo soboto pa je g. kanonik Klun zopet temeljito govoril o slovenskem ljudskem šolstvu in je pri tej priliki zopet z veliko spretnostjo zavračal napade grof Wurmbrand-ove, v katerih je ta celo pastirske liste zlorabil v podkopavanje zvestobe Slovencev.

— **Slovenci so na dnevnem redu.** Obilna in silovita vdeležba slovenskih poslancev pri letošnji budgetni razpravi, položila je poročevalcu tega oddelka državnega proračuna podpredsedniku zbornice dr. Zeithamer-u na jezik besede, da so letos Slovenci na dnevnem redu, da je prav tako in da jim je to v čast, da odločno zahtevajo za svoj narod ustavne pravice v povzdigo omike slovenskega ljudstva.

— **Službovnik** nemško-slovenski za c. kr. vojsko, prvi del, — v slovenščino prestavil A. Comel pl. Sočebran c. kr. major v pokoju, imenuje se ravnokar v drugem natisu na svitlo prišla prav lična knjiga, obsegajoča 144 strani. Dandanes, ko je že tako rekoč vsak zdrav možak vojak, se ta knjiga toliko bolj priporoča sama po sebi, ker slovensko razumništvo naše vojne sme zahtevati, da se tudi med vojaki ne pači več slovenščina, in ker je cena lični knjigi stavljena nizko na 80 kr.

— **Kranjska hranilnica** sklenila je dne 28. marca pri svojem občnem zboru za različne dobrodelne namene razdeliti 24 370 goldinarjev, razun tega pa za premeščenje deželne bolnišnice v Ljubljani iz mesta ven, 60.000 goldinarjev, za zgradbo hiše filharmoničnega društva pa 20 000 gl.

— **Nakup žrebcev.** C. kr. poljedelsko ministerstvo vabi domače konjerejce v teku meseca aprila ministerstvu naznaniti žrebce, katere imajo na prodaj, ker se namerava, kolikor moč žrebcev, katere potrebuje državno žrebčarstvo, nakupiti doma v državi. Oglašene žrebce bode državni odposlanec gledal in povoljne vpisal, ki se bodo potem na jesen kolikor treba nakupili.

— **Konstitucijalno društvo** v Ljubljani sklenilo je pokojnemu Deschmannu postaviti nagrobni spominek, dalje poslancu baronu Dumreicher-ju za resnično in krepko zagovarjanje Nemcev na Kranjskem v državnem zboru, izreči zahvalo. — „Laibacher Zeitung“ pa je imela in izvršila jako srečno misel resnicoljubnost Dumreicherjevo tukaj razsvitliti z vsem govorom poslanca Šuklje-ja. Sedaj pa pošteni Nemci, kjerkoli bivajoči, lahko sodijo sami, da krivične pravde še toliko jezičen doktor ne more pripravdati pri razumnih in pravičnih sodnikih.

— **Gospod Aleks Hudovernik** imenovan je za c. kr. notarja v Kranjski Gori.

— **Novomeška občina** namerava ustanoviti v tamošnji prejšnji vojašnici javno bolnico. Gotova dobrota za dolenjske okraje!

— **Vabilo.** Prvi občni zbor za osnovanje društva „Amaterjev — fotografov“ v Ljubljani se bode vršil dné 3. aprila zvečer ob 6. uri v pisarni c. kr. strokovne šole za lesno industrijo (Virantova hiša, Zvezdarske ulice, I. nadst.)

Dnevni red: 1. Razgovor o pravilih; 2. Volitev začasnega odbora.

Pristop ima vsak prijatelj fotografije, izimši fotografov po poklicu. Prov. odbor.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Po sedanjih določbah ima se cesar s svojim dvorom dne 10. t. m. nazaj na Dunaj vrniti. Cesarica poda se zavolj oslabljenega zdravja v Wiesbaden. Državni zbor dokončal je minulo soboto večer državni proračun naučnega ministerstva z zadnjo točko „ljudske šole“, pri kateri je večina govornikov govorila o verski šoli. Dvorni svetovalec Exner je na to struno brenkal že pri obrtnih šolah. Prvi protigovornik pri naslovu „ljudske šole“ bil je štajerski deželni glavar grof Wurmbrand, čegar govor je bil izraz čudnega dvodušja: namreč protivernega liberalizma in pa verskega katolicizma. Govornik navedel je vse pastirske liste, vsem narodom in strankam v Avstriji odrekaval je zmožnost, izvrševati načela katoliške cerkve, razun nemško-liberalne stranke.

Poslušalci sami niso bili na jasnim, kaj je govornik sam smatral za resnobo, kaj za ironijo ali pa šalo in konec govora bil je mrzel in tih. Sicer zelo spretnemu govorniku ni čestital in ne ploskal nihče, sploh pa se je sodilo da je Wurmbrand s svojim govorom pomnožil verski šoli nasprotne stranke za eno, pa brez nade in menda tudi brez namena, pridobiti si pristašev. Grof Wurmbrand je v drugič oženjen s strogo katoliško gospo.

Drugi dan v soboto jutro odgovarjal je kanonik g. Klun grofu Wurmbrandu, potem pa je zopet krepko in spretno segal po koroških šolskih razmerah. Glavni protigovornik bil je dr. Eduard Suess, ki je pred nekoliko dnevi odložil svoj vseučilišni rektorat, ter je po židovskih časnikih dal razglašati, da je to storil z namenom, da more bolj neodvisno nasprotovati naučnemu ministru v vprašanji verske ljudske šole. Potem so poročali časniki, da se je Suess „veliki“, podal na rodbinski dom svojih dedov in konečno je državni zbor zopet čul ginljivo šepetanje najbolj slavljenega gledališkega svojega govornika. Hudobni glasovi sicer trdijo, da se vsa ta komedija snuje z namenom, da bi Suess s tem korakom liberalni stranki v Leopoldovem predmestji pri prihodnjih deželnozborskih volitvah omogočil zmago nasproti sedaj tako zmagoviti protisemitični stranki.

Suess je tedaj sladkim glasom prepeval blagre liberalizma. Glavni govornik zagovornikov, tirolec dr. Katrein, odgovarjal mu je brez ovinkov in brez lepotičja krepko, odločno in uspešno. Katrein segal je že kot poročevalec proračuna ministerstva notranjih zadev, s posebno spretnostjo v razpravo, ta dan pa si je delil lavorike s kanonikom Klunam.

V ponedeljek pričela se je razprava proračuna finančnega ministerstva in nekateri menijo glede na skoraj vsakdanje večerne seje, da se s koncem tega tedna dožene budgetna razprava; previdnejši računarji dvomijo, da bi bilo to mogoče.

Žitna cena

v Ljubljani 23. marcija 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 34 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld. 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 11. marcija.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.